

K R A S I C Z Y N - O G R Ó D Z A M K O W Y
P R O J E K T W S T Ę P N Y .

Z a w a r t o ś ć t e c z k i .

1. Opis techniczny.
2. Plan orientacyjny 1:1000.
3. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy 1:500.
4. Projekt koncepcyjny 1:500.
5. Przekroje widokowe 1:500.
6. Zabudowa, drogi, uzbrojenie terenu 1:500.
7. Ukształtowanie terenu 1:500.
8. Wykopy i nasypy 1:500.
9. Melioracje, dosadzenia drzew i krzewów, trawniki 1:500.
10. Zbiorcze zestawienie kosztów.

prof. dr Gerard Ciołek
Politechnika Krakowska
P.S.P. Kraków

K R A S I C Z Y N - O G R Ó D Z A M K O W Y
P R O J E K T W S T Ę P N Y

O P I S T E C H N I C Z N Y .

1. Orientacja.

Ogród zamkowy w Krasieczynie leży na południowy wschód od wsi, przy drodze państwowej Przemyśl - Bircza. Droga ta obiega go po jego wschodniej granicy, rozwidlając się w jego północno-wschodnim narożniku, skąd bierze początek droga do wsi Krasieczyn, obiegająca ogród od północy, zachodu i południa i łącząca się z drogą państwową w południowym narożniku ogrodu. Na osi zachodniej fasady zamku, po drugiej stronie drogi wiejskiej mieści się obszerny plac, prawdopodobnie pozostałość po dawnym rynku renesansowej osady lub miasteczka Krasieczyn, otwarty w stronę Sanu, a zabudowany w pierzei północnej i południowej. Rzeka San przepływa w odległości około 150 m od zachodniej granicy ogrodu. Opodal północnej granicy ogrodu, po przeciwnej stronie drogi wiejskiej wznosi się kościół parafialny, o gotyckim rzucie. Na kościół ten skierowana jest jedna z alei ogrodowych.

2. Sytuacja.

Obszar ogrodu posiada kształt wydłużonego nieregularnego wieloboku o długości około 580 m i szerokości około 300 m. Powierzchnia jego wynosi ponad 12 ha. W południowym narożniku, na powierzchni około 1 ha mieści się ogród warzywny i sad, wraz z budynkami gospodarczymi, pozostała część jest ogrodem ozdobnym, otaczającym zamek.

Zamek wzniesiony został na krawędzi jednego z tarasów dennych Sanu, którego tzw. taras zalewowy zajmuje dolną część ogrodu i zabudowania wsi. Różnica wysokości między tymi tarasami wynosi około 5 m. Szeroką

fosa odcina czworobok zamkowy od płyty tarasu, który podnosi się lekko ku wschodowi. Uskok terenowy, odgraniczający ogród dolny od górnego zarysowany jest wyraźnie w partii zachodniej ogrodu, między zamkiem i stawem, natomiast w północnej partii ogrodu przechodzi w kilka starasowań o mniejszych różnicach wysokości.

Na południe od zamku, na tarasie ogrodu górnego znajduje się obszerny staw, otoczony wysokim drzewostanem. Między zamkiem i stawem mieści się otwarta polana, ujęta w luźne grupy drzew. Pas ogrodu między stawem i zamkiem a granicą wschodnią posiada dwa ciągi drzew i krzewów. Jednym z nich to stara aleja lipowa, drugi siąg porasta wał ziemny odgraniczający ogród od drogi publicznej. Po zachodniej stronie zamku w dolnym ogrodzie zachowały się zarysy pierwotnego układu wodnego oraz mostu, wiodącego od rynku do wieży zegarowej. Na dnie tej kotliny znajduje się betonowy basen w kształcie równoległoboku o zaokrąglonych węższych bokach, szerokości na 25 m i długi ok. 130 m. Kotlina ta ograniczona jest od zachodu groblą, tworzącą w stosunku do osi zamku od bramy dwa symetrycznie rozchylone ramiona, wiodące w głąb ogrodu, ku północnej i południowej części obwodowej drogi wewnętrznej.

Do czworoboku zamkowego, do wieży Królewskiej przytyka tzw. domek szwajcarski, połączony z wieżą gankiem na arkadzie. Północno-wschodni narożnik ogrodu zajmuje budynek oficyny, w kształcie podkowy, z wewnętrznym dziedzińcem od północy. Na południe od oficyny, przy bramie znajduje się budynek stróżówki.

Główne wejście mieści się przy bramie ze stróżówką, skąd krótką aleją dochodzi się do mostu na fosie i bramy zamkowej przy wieży Królewskiej i dalej na dziedzińiec zamkowy. Wzdłuż wschodniego i południowego ramienia fosy biegnie szeroka aleja, będąca częścią obwodnicy otaczającej zamek i kotlinę dolnego stawu; łączy się ona z drugą obwodnicą okalającą staw górny. Wielka aleja lipowa, biegnąca z północy na południe tworzy styczną do tych obwodnic i przechodzi na wysokości zamku

w labiryntowy węzeł, łączący się z bramą wejściową i bramą zamkową.

Poza wzmiankowaną aleją lipową na uwagę zasługują piękne drzewa soliterowe, lipy i dępy w wieku ponad 100 lat, otaczające polanę między zamkiem i stawem, oraz rozliczne grupy drzew iglastych, świerków, jodeł, modrzewi i kolumnowych tui. Ponadto w ogrodzie znajdują się liczne drzewa i krzewy egzotyczne : perukowce, magnolie, octowce i i. Stan zachowania drzew i krzewów jest naogół dobry a bujność wzrostu i pokroju wskazuje na bardzo dodatnie przyrodzone warunki siedliska.

Zamek jest użytkowany przez Państwowe Technikum Leśne, pod którego dobrą stosunkowo opieką znajduje się również i ogród.

3. Projekt koncepcyjny.

W związku z zamierzonymi pracami konserwatorskimi w zamku i potrzebą jego pełnego wykorzystania dla ruchu turystycznego i krajoznawczego oraz dla pewnych potrzeb natury reprezentacyjnej zachodzi konieczność podjęcia prac konserwatorsko-rekonstrukcyjnych na terenie ogrodu zamkowego. Ze względu na dobry stan zachowania ogrodu górnego, główny nacisk położony jest w projekcie na te partie ogrodu dolnego, które uległy w ostatnim pięćdziesięcioleciu zniekształceniu, ujemnie odbijającemu się na całokształcie założenia. Również nowa, zmieniona funkcja użytkowa zamku domaga się wprowadzenia niezbędnych elementów usługowych i technicznych.

a. Układ komunikacyjny. Trasa ruchu turystycznego, indywidualnego i zbiorowego biegnie w głównej mierze od strony Przemyśla, w mniejszym stopniu od strony Birczy. Dla obsługi tego ruchu, który w chwili obecnej, korzystając z głównego wejścia przy bramie wschodniej, nie posiada odpowiednich w tym miejscu warunków, przewiduje się przeniesienie głównego wejścia do bramy zachodniej na osi wieży Żegarowej. W miejscu tym istnieje realna możliwość urządzenia obszernego parkingu dla samochodów i autokarów, wzniesienia urządzeń sanitarnych i gastronomicznych, wykorzystując w tym celu plac dawnego rynku osady.

Trasa komunikacji wewnętrznej biegnie od bramy zachodniej przez most nad stawem dolnym do dziedzińca zamkowego, skąd wyjście przez bramę zamkową wschodnią do ogrodu, obejście zamku i stawu górnego oraz powrót do bramy głównej jedną z alei na grobli nad stawem dolnym.

Oprócz trasy ruchu turystycznego istnieją trasy ruchu wewnętrznego związanego z potrzebami szkoły. Dla tych potrzeb przeznaczony jest zespół dróg w północnej części ogrodu: dojazd samochodowy do oficyn, dojazd samochodowy do zamku i bunkru koksowego przy jego północnej fasadzie. W związku z umieszczeniem sali gimnastycznej w zachodnim skrzydle oficyny oraz boiska dla gier, bieżni i skoczni w północnej części ogrodu, odpowiedni węzeł dróg obsługuje te obiekty, uniezależniając je od głównego nurtu ruchu turystycznego.

b. Obiekty usługowe. Dla wygody zwiedzających projekt przewiduje adaptację i rozbudowę stróżówki przy bramie wschodniej na bar kawowy z tarasem oraz zespół sanitarny (5 sedesów i 2 pisuary). Taras o powierzchni użytkowej ok. 250 m², salka baru ok. 30 m², kuchenka w budynku stróżówki ok. 35 m², sanitaria ok. 24 m². Opodal tarasu źródło wody pitnej z 6 kranami, w formie misy fontannowej na cokole. W odległości 120 m na południe od baru kawowego altana, służąca jako schron przeciwdęszczowy, o powierzchni ok. 20 m². Dla potrzeb użytkownika przewiduje się budowę bunkru na koks, naziemnego, częściowo wkopanego w skarpe fosi przy fasadzie północnej zamku, naprzeciw kotłowni, o powierzchni wewnętrznej około 66 m², o stropie ukrytym pod nasypem ziemnym. Wobec braku urządzeń kultury fizycznej projekt przewiduje urządzenie boiska do gier 25 x 50 m z rampą widowiskową, skocznię do skoków w dal i w zwyż oraz 4 tory bieżni 60 m z wybiegiem. Ponadto reaktywowane jest boisko tenisowe w dawnym miejscu, zarówno dla potrzeb młodzieży szkolnej jak i gości, korzystających z pomieszczeń reprezentacyjnych w pawilonie szwajcarskim w i w zamku

c. Układ wodny. Jak wspomniano wyżej jednym z głównych punktów projektu konserwatorskiego jest zagadnienie rekonstrukcji dawnego układu wodnego w ogrodzie dolnym. Zarówno ślady w terenie jak i przekazy histo-

ryczne wskazują na istnienie w kotlinie przy zachodniej fasadzie zamku obszernego stawu, o kształcie wydłużonego trójkąta, przez którego środek przerzucony był sklepiony most kamienny o 7 lub 8 przęsłach. Staw ten był prawdopodobnie fragmentem większego zespołu wodnego, którego ślady można odcyfrować w północnej części ogrodu, tworząc dla zamku linię obrony dla dwóch boków, podczas gdy pozostałe dwa boki broniowe były przez fosę. W planie katastralnym z 1850 r. istnieje tylko staw zachodni. Istniejące w naturze warunki terenowe i układ roślinności nie pozwala na dosłowne odtworzenie kształtu dawnego stawu, lecz zmusza do pewnych modyfikacji, stąd jego figura nieregularnego czworoboku, którego jedna część jest trójkątna a druga trapezoidalna. Staw ten jakkolwiek wykorzystuje istniejące ukształtowanie terenu, wymaga dość poważnych robót ziemnych, zarówno w kierunku właściwego ukształtowania dna, jak i linii brzegowej, uwzględniającej możliwość bliskiego podejścia pod zamek, z zachowaniem jednak przejścia między murami a wodą. Projektowana na stawie wysepka jest wynikiem konieczności odkładu nadwyżek wykopów. Istniejące za groblą południową zagłębienie terenowe pozwala na wprowadzenie jeszcze jednego zwierciadła wodnego: ~~zwaną~~ tzw. stawu średniego, który poprzekaskadę łączy się ze stawem górnym, a dwoma przepustami ze stawem dolnym. Przy zachowaniu istniejącego poziomu wody w stawie górnym 11,50, staw średni uzyskuje poziom 9,00 a staw dolny 8,75. Kaskada między stawem górnym i średnim, przy 2,50 m różnicy poziomu przewiduje 5 stopni po 0,5 m wykonane w gładź naturalnych na podłożu betonowym. Przepusty piętrzące wodę w stawie średnim, związane z mostkami, powinny umożliwiać jego całkowite opróżnianie. Odpływ ~~z~~ ze stawu dolnego przez młyn skierowany jest do przewodu kanałowego w kierunku Sanu. Do opracowania projektu technicznego układu wodnego niezbędna jest szczegółowa ekspertyza hydrologiczna zarówno cieków wodnych jak i terenu projektowanych zbiorników (problem wodoszczelności podłoża oraz ewentualnych kanałów ulgi).

d. Budowle wodne. Jako umocnienie linii brzegowej projekt przewiduje zastosowanie płotka wiklinowego, wysokości 50 cm, zanurzonego poniżej poziomu zwierciadła wodnego. Plecionka faszynowa między kołkami dług. 150 cm, \varnothing 5-7 cm, wbijane co 50 cm na głębokość 100 cm. Mostki nad dopływami i przepustami - betonowe, o średnim prześwicie 1 m^2 , ze ściankami policzkowymi z betonu płukanego, z urządzeniami przelewowymi i zastawkami w miejscach, gdzie następuje skok poziomów zwierciadeł. Most nad stawem dolnym jest przedmiotem oddzielnego opracowania, ogólnie scharakteryzować go można jako wieloprzęsłowy na półkolistych arkadach, murowany z kamienia warstwowego, o pełnej balustradzie, Długość mostu wynosi ok. 55 m, szerokość ok. 5 m a wysokość nad lustrem wody zmienna, od 2,75 na przyczółku zachodnim do 5,05 na przyczółku zamkowym. W związku z różnicą wysokości przyczółków proponuje się zastosowanie zmiennej rozpiętości arkad, zwiększających się w miarę podnoszenia poziomu nawierzchni mostu.

e. Drogi ogrodowe. W zasadzie istniejący układ sieci dróg pozostaje bez zmian, a w szczególności w ogrodzie górnym, gdzie przewiduje się jedynie pewne uzupełnienia oraz odtworzenia dróg zanikłych. Jako drogi nowe, choć w większości biegnące po dawnej trasie, lecz w nowych poziomach, traktować należy węzeł dokoła stawu dolnego oraz po północnej stronie zamku. Przyjęto następujące ~~rozpiętki~~ szerokości 1,50 - 2,00 3,00 - 4,00 - 5,00 - 6,00 m. Ogólna powierzchnia dróg nowych wynosi ok. 7900 m^2 , z czego ok. 1350 m^2 dróg o nawierzchni ciężkiej, tłuczniowej, dla ruchu samochodowego oraz ok. 6550 m^2 dróg pieszych o nawierzchni żwirowej. Ponadto przewiduje się wykonanie przy barze kawowym tarasu z płyt kamiennych, przerastałych trawą o powierzchni ok. 300 m^2 , schodów kamiennych na skarpie o pow. ok. 20 m^2 oraz 4 pasm bieżni 70 m długości i 6 m szerokości z tłuczni ceglanego, jak też wybiegu do skoków w dal $30 \times 1,5 \text{ m}$. Problem nawierzchni dziedzińca zamkowego nie wchodzi w zakres opracowania, podaje się jedynie sugestję jego podziału dwubarwnymi płytami kamiennymi.

f. Uzbrojenie terenu. Poza przebudową sieci kanalizacyjnej zamku i budową oczyszczalni ścieków w północno-zachodnim narożniku ogrodu, projekt przewiduje skanalizowanie oraz podłączenie do sieci wodociągowej następujących budynków: domek szwajcarski, oficyny, pawilon baru kawowego i ustępów. Ponadto przewiduje się dwa hydranty do polewania ogródka warzywnego oraz zasilenie źródła publicznego wraz z jego skanalizowaniem. Oświetlenie zewnętrzne przewiduje się jako punkty świetlne, związane z budynkami (wejścia, bramy, narożniki, razem ok. 15 punktów) oraz gniazdka do włączania sieci reflektorów przenośnych, w fosie i w dziedzińcu, razem około 10 gniazd, umieszczonych w ścianach zamku. Przewody między budynkami skablowane.

g. Ukształtowanie terenu. Pracami tymi objęte są głównie obszary, związane z regulacją wybrzeży ~~xxx~~ wód i najbliższego otoczenia zamku. Dla uniknięcia podsiąkania brzegów przewiduje się ogólne podniesienie ich niwelety na około 75 cm nad poziom zwierciadła wodnego prawie na całym obwodzie stawu górnego. Znaczne podniesienie terenu w stosunku do stanu istniejącego przewiduje się dla otoczenia stawu średniego i dolnego. Cały teren, mieszczący urządzenia sportowe ulega podniesieniu i wyrównaniu z około 0,5% spadkiem. Drogi, schodzące z tarasu górnego na dolny uzyskują przy pomocy nasypów i wykopów ok. 8% spadek. Uregulowani ulegają skarpy fosy zamkowej. Zasypaniu ulega kotlina w północno-zachodnim narożniku ogrodu.

h. Roboty ziemne. Rekonstrukcja stawu dolnego oraz roboty tereno-plastyczne zamykają się w ogólnym zerowym bilansie mas ziemnych wynoszącym około 7800 m³ po stronie wykopów i 7700 m³ po stronie nasypów. Nadwyżkę ok. 4200 m³ stanowi materiał wydobyty z bagrowania dna stawu górnego. Cyfra ta zweryfikowana być musi przez ekspertyzę wodną i przez pomiary dna stawu, których brak. Materiał ten, po odpowiednim przygotowaniu może stanowić cenny środek użyźniający i maksymalnie wykorzystany powinien być dla melioracji gleby w ogrodzie.

i. Roboty ogrodnicze. Dobry stan zachowania materiału roślinnego ogranicza prace ogrodnicze do niezbędnych uzupełnień w ogrodzie górnym /aleja lipowa/ oraz do obsadzeń terenów, które zostały przekształcone w wyniku prac ziemnych: nadbrzeża stawu dolnego, ogródek kwaterowy jako sadek i warzywnik w szpalerach z krzewów owocowych, rejon boiska i oficyny. Powierzchnia melioracji gruntu oraz nowych trawników identyfikuje się z powierzchniami robót ziemnych i wynosi ok. 2 ha.

h. Koncepcja plastyczna. Zasadniczym dążeniem projektu jest maksymalne utrzymanie istniejącego charakteru ogrodu i dostosowanie do niego tych partii, które podlegają przekształceniom. W związku z tym w ogrodzie górnym poza drobnymi uzupełnieniami sieci dróg i oczyszczeniem z nalotu olszowego pięknego duktu widokowego z południowego tarasu zamkowego przez staw na góry, nie przewiduje się żadnych istotnych zmian. Omawiane powyżej zabiegi rekonstrukcyjne wodne, wraz z mostem, zmierzają do przywrócenia pierwotnego układu, a plastyczny wyraz tej części ogrodu dostosowany jest zarówno do przekazów ikonograficznych z 1 poł. XIX stulecia jak i do obecnie istniejących części ogrodu. W tym układzie malownicza architektura zamku, jego attyk i wież, wzbogacona o odbicie w zwierciadłach wodnych, stanie się jeszcze wspanialszą dominantą całego założenia.

Plotnik